

Mecazı Mürsel (Ad Aktarması) Sanatı

Mecaz Nedir

Bir sözcüğün temel anlamının dışında başka bir anlamla kullanılmasına sebep olan dildeki ilişki, benzerlik üzerine kuruluysa bu söyleme “**mecaz**” denir. Ancak, benzerlik dışında farklı bir ilişki nedeniyle kullanılan mecazlara ise “**mecazı mürsel**” adı verilir. Bu bağlamda, genellikle tam anlamıyla mecazdan bahsedildiğinde, mecaz-ı mürsel kastedilmektedir.

Mecazı mürsel (Ad Aktarması) Nedir Hangi Yollarla Kurulur

Söylenen bir sözün benzetme gibi bir amaç olmaksızın başka bir söz yerine ikame edilmesine ad aktarması veya Mecaz-ı Mürsel denir. Söz sanatlarından Mecâz-ı mürsel, şu üç temel koşulu taşıdığına gerçekleşir:

1. Bir kelimenin kullanılması, kelimenin gerçek anlamı dışında bir anlamı ifade etmesi amacıyla olmalıdır.
2. Kelimenin gerçek anlamı ile mecâzî anlam arasında sadece benzerlik değil, farklı bir tür ilişki bulunmalıdır.
3. Kelimenin gerçek anlamı, mecazın anlaşılmasını engelleyecek bir şekilde kullanılmalıdır.

Ben yine sözcüklerle uğraşırken baş başa
Rastlamıştım kitapta bir şair arkadaşına

(Beytin ikinci dizesinde kastedilen şiir “tanıdık bir şairin şiirine rastlamaktır. Sanatçı “şaire rastladım” derken “onun şiirini” kastetmektedir.)

Ad aktarması çeşitleri (Mecazı Mürsel Türleri)

Mecazı mürselde temel anlamdan mecaz anlama geçişi sağlayan ilişkilerin bazıları şunlardır:

Genel-özel anlam ilişkisi: Mecaz-ı mürselin içinde yaygın olarak bulunan bir türdür. Bu ilişki, bir kelimenin genel anlamıyla bir başka kelimenin daha özel anlamı arasında kurulur.

Örneğin, “Hayvanını gördüm.” cümlesindeki “hayvan” kelimesi, genel anlamda “at”ı ifade ederken; “Bu akşam çorbayı bizde içelim.” cümlesindeki “çorba,” genel anlamda “yemek”i temsil eder. Bu tür mecazlar, genel ifadelerin özel bir içeriğe sahip olduğunu anlatmak için kullanılır ve genellikle iletişimde anlamı vurgulamak için kullanılır.

Sanatçı- eser ilişkisi: Bir cümlede şarkı, roman, şiir, öykü kastedileceği zaman o eseri ortaya koyan sanatçının adı zikredilerek ad aktarması yapılabilir.

Eski zamanlara dalmış gitmişim
Tanburi Cemil Bey çalıyor bir eski plakta

(Tanburi Cemil Bey sözüyle onun şarkıları kastedilmiş)

Parça-bütün ilişkisi: Bir ifadenin gerçek anlamı ile mecaz anlamı arasında parça-bütün ilişkisini ifade eder. Bu ilişkide, bir kelimenin gerçek anlamı kullanılarak, o kelimenin bir parçası olan veya içinde bulunduğu bütünü kastetmek amaçlanır. Edebi sanatlar içerisinde en karşılaşılan sanat türüdür. Örneğin, “Saçımı kestirdim.” ifadesi ile sadece saçın bir kısmının kesildiğini belirtmek gibi. Bu şekilde ifade, gerçek anlam ile mecaz anlam arasında parça-bütün ilişkisi kurar.

Ben de o eve küstüm gittiğin günden beri
Eşiğinden adımımı atamadım içeri

(eşik sözüyle kapı-ev kastedilmiş, **parça-bütün ilişkisi**)

Yer - Ülke - Yönetim ve İnsan ilişkisi: Bir sözcüğün temel anlamı ile mecaz anlamı arasında bir ilişki kurar. Bu ilişkide, bir yer veya mekan adı kullanarak o mekanda bulunan kişiyi veya bir kişiyi kullanarak o kişinin bulunduğu yeri kastetmek amaçlanır. Örneğin, “Ahmet dersten çıktı.” ifadesi ile sadece dersin yapıldığı sınıf değil, Ahmet’in o sınıftan çıktığı anlatılır. Benzer şekilde, “Bardağı sonuna kadar içti.” cümlesiyle sadece bardak değil, içindeki sıvının tamamının içildiği ifade edilir. Bu tarz ifadelerde gerçek anlam ile mecaz anlam arasında yer, bölge, ülke - insan ilişkisi kurulur.

Filistin ağlıyor kara gözyaşlarıyla,
Gözleri kan revan içinde, yüreğindeki sancıyla

(Filistin sözüyle Filistin halkı kastedilmiş, **ülke- insan ilişkisi**)

Londra (İngiltere hükümeti) Birleşmiş Milletler’deki bu tartışmaya karşı sessiz kaldı.

Burada “Londra” sözü ile bir şehir adı değil İngiltere’nin yönetimi veya hükümeti kastedilerek (**Yer - Yönetim ilişkisi** vurgulanmıştır.)

Sebep-sonuç ilişkisi: mecaz-ı mürselde yaygın olarak kullanılan bir söz sanatıdır. Bu ilişkide bir kelimenin gerçek anlamı ile mecaz anlamı arasında bir sebep-sonuç ilişkisi kurulur. Örneğin, “Bereket yağıyor.” ifadesinde “bereket” kelimesiyle yağmurun neden olduğu bereket ifade edilir. Aynı şekilde, “Saçımızı boşuna ağartmadık.” cümlesinde saçın ağartılmasının sonucu olarak kazanılan tecrübe anlatılır. Sebep-sonuç ilişkisi mecaz-ı mürselde gerçek anlam ile mecaz anlam arasında bir nedensellik bağı kurar.

Buzlar çözüldü, kıştan kuru bir ayaz kaldı
Bekle beni sevdiğim geleceğim, az kaldı

(buzların çözülmesi sözleriyle baharın geldiği kastedilmiş, neden- sonuç ilişkisi)

Hani üşürdün ya kış geceleri
Alev alev yanan sobaya inat
Titrerdi için

(Soba sözüyle odun-kömür kastedilmiş, **iç-dış ilişkisi**)

Mecâz-ı mürselde dikkate alınması gereken temel nokta, kelimenin gerçek anlamı ile mecaz anlamı arasındaki ilişkinin benzerlikten farklı olmasıdır. Diğer bir deyişle, mecaz anlam, kelimenin temel anlamına benzemeyen bir bağlama işaret etmelidir. Aksi takdirde, kelimenin farklı bir ilişkiyi ifade ettiği yorumlanabilir.

Örnek olarak, kelimenin “el” gerçek anlamı ile mecaz anlamı olan “kuvvet” arasındaki ilişkiyi ele alalım. Bu ilişki, “mazhariyet” ilişkisi olarak yorumlanabileceği gibi, “sebe-sonuç” ilişkisi olarak da açıklanabilir. Bu, mecaz-ı mürselin çeşitli yorumlara açık olduğunu ve bağlamın dikkate alınması gerektiğini gösterir.

Mecazı mürsel (Ad Aktarması) ile ilgili Örnekler ve Test Soruları

Kusura bakma
İçinde bulunduğum an
Bir yarım geçmişte neyleyim
Gelecekte öteki yarım

Yukarıdaki dördlükte aşağıdaki söz sanatlarından hangisi kullanılmıştır?

A) Tezat B) Teşbih C) Mecazımürsel D) İstiare E) Mübalağa

ÇÖZÜM: Geçmiş ile gelecek sözcükleri birlikte kullanılarak tezat sanatı yapılmıştır. Cevap: D

Aşağıdaki dizelerin hangisinde ad aktarması vardır?

A) Leyla gelin oldu Mecnun mezarda
Bu susuz yolcu yok şimdi dağlarda
B) Gözlerinden damlayan mutlulukla
Tüm insanları ıslatıyorsun
C) Yorgun bahçeyi yıkadı ay ışığı
Kalbim bu gece ümitlerde yüzer
D) Yaprak yüklü dallarına ışıklar giymiş
Ağaçlar, fidanlar, çalılar içindeymiş
E) Kim bilir ne yaşamış, ne görmüş
Anadolu'm çok ağlamış, çok gülmüş

ÇÖZÜM: E seçeneğinde kullanılan yaşamak, görmek, ağlamak, gülmek ifadeleri Anadolu'ya yakıştırılmıştır. Bir coğrafya olarak Anadolu bu özellikleri taşıyamayacağından burada kastedilen Anadolu insanıdır. Yer-insan ilişkisi vardır.